

MAHALLA HUQUQ-TARTIBOT MASKANI

**Azimov Azizbek
Nurullayevich**

*Jizzax viloyati IIB Ma'naviy-ma'rifiy ishlar va
kadrlar bilan ta'minlash xizmati boshlig'ining
mukofotlash masalalari bo'yicha yordamchisi*

Annotatsiya

Mazkur maqolada mahalla huquq-tartibot maskani sifatida jamiyatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy va huquqiy nazoratning o'rni, uning samaradorligini oshirish usullari va dolzarb masalalari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, mahalla institutining huquq-tartibot organlari bilan hamkorligi, mahallaning jinoyatchilikning oldini olishdagi roliga oid zamonaviy ilmiy izlanishlar va huquqiy islohotlar asosida chuqur tahlillar keltiriladi. Ushbu maqola ijtimoiy xavfsizlik tizimini takomillashtirish yo'llarini ham ko'rsatadi. Tadqiqot davomida mahalla va huquq-tartibot organlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish bo'yicha bir qator amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar:

mahalla, huquq-tartibot, ijtimoiy nazorat, fuqarolar yig'ini, huquqiy islohotlar, jamiyat xavfsizligi, jinoyatchilikning oldini olish, mahalliy boshqaruv.

Kirish

Mahalla O'zbekiston jamiyatining noyob ijtimoiy tuzilmasi bo'lib, u o'zining ko'p asrlik tarixiga ega. Tarixiy jihatdan, mahalla fuqarolarning jamoaviy hayotini boshqarish, ularning ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy masalalarini hal etishda muhim rol o'ynagan. Mustaqillikdan so'ng mahalla institutining davlat boshqaruvidagi o'rni yanada kuchaydi va u mahalliy boshqaruv tizimining ajralmas qismiga aylandi. Shuningdek, mahalla fuqarolar huquqlarini himoya qilish va jamiyatda huquq-tartibotni ta'minlash jarayonida ham muhim ahamiyat kasb eta boshladi.

Bugungi kunda mahalla va huquq-tartibot organlari o'rtasidagi hamkorlik huquq-tartibotni saqlash, ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlash va jinoyatchilikning oldini olishda dolzarb masalalardan biridir. Davlatning bu boradagi siyosati mahalla institutini mustahkamlash va uning faoliyatini huquqiy asoslar bilan ta'minlashga qaratilgan. Shunday qilib, mahalla jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashning asosiy bo'g'inlaridan biriga aylandi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili

Mahalla va uning huquq-tartibot maskani sifatidagi o'rni turli ilmiy tadqiqotlarda keng o'rganilgan. O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida mahalla institutining huquqiy asoslari aniqlangan bo'lib, uning davlat boshqaruvi va fuqarolar yig'ini

shaklidagi tuzilmalari orqali jamiyatda tartib saqlashdagi roliga e'tibor qaratilgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va "Mahalla institutini yanada rivojlantirish to'g'risida"gi qonunda mahalla faoliyatining huquqiy asoslari aniq belgilab qo'yilgan. Ushbu huquqiy bazada mahalla fuqarolarining huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy yordam ko'rsatish va jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan masalalar ko'rib chiqilgan.

Adabiyotlarni o'rganish jarayonida mahalla va huquq-tartibot organlari o'rtasidagi hamkorlik masalasi ilmiy jihatdan tadqiq qilingan. Mahallaning ijtimoiy institut sifatida rivojlanishi A. va B. tomonidan o'rganilgan bo'lsa, ularning huquq-tartibot sohasidagi roli va bu jarayondagi qonuniy asoslar C. va D. tadqiqotlarida chuqur yoritilgan. Shu bilan birga, mahallaning huquq-tartibot maskanidagi faoliyatining samaradorligini oshirishda davlat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlarning o'zni ham ko'plab muhokamalarga sabab bo'lgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotning asosiy maqsadi mahalla institutining huquq-tartibotni saqlashdagi rolini aniqlash va uning jamiyatdagi ijtimoiy funksiyalarini baholashdan iborat. Tadqiqotda huquqiy tahlil, tarixiy tahlil va sotsiologik metodlar qo'llanildi. Huquqiy tahlil metodidan foydalanib, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligidagi mahalla institutining huquqiy asoslari o'rganildi. Tarixiy tahlil metodidan foydalangan holda mahallaning jamiyatdagi o'zni va tarixiy rivojlanishi tadqiq qilindi. Sotsiologik metodlar orqali esa mahalla va huquq-tartibot organlari o'rtasidagi hamkorlikning amaliy jihatlari o'rganildi.

Shuningdek, maqola yozish jarayonida huquqiy hujjatlar, mahalliy va xalqaro ilmiy maqolalar, ijtimoiy islohotlar bo'yicha rasmiy hisobotlar hamda qonun hujjatlari keng o'rganildi. Mahalla va huquq-tartibot organlari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni tahlil qilishda so'rovnomalar va intervyular o'tkazilib, bu jarayonda jamoatchilik fikri va tajribalari o'rganildi.

Tahlil va natijalar

Mahalla fuqarolar yig'inlari jamiyatda ijtimoiy va huquqiy nazoratning asosiy bo'g'ini sifatida faoliyat yuritadi. Bu jarayonda mahalla institutining asosiy vazifalari:

- Jinoyatchilikning oldini olish, ya'ni mahalladagi fuqarolar bilan huquq-tartibot organlari o'rtasidagi uzviy hamkorlikni ta'minlash;
- Fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishda mahalla va davlat organlari o'rtasidagi vositachilikni ta'minlash;
- Mahalla orqali ijtimoiy masalalarni hal qilishda davlat va jamiyat o'rtasida bog'lovchi vazifasini bajarishdir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mahalla va huquq-tartibot organlari o'rtasidagi hamkorlikning samaradorligini oshirish uchun quyidagi omillar muhim hisoblanadi:

1. Mahalla faollari va huquq-tartibot organlari o'rtasidagi doimiy hamkorlikni ta'minlash. Bu jarayonda mahalla faollari va huquq-tartibot organlari o'rtasida muntazam axborot almashinuvi yo'lga qo'yilishi lozim.

2. Jinoyatchilikning oldini olish va jamoatchilik xavfsizligini ta'minlash uchun mahallalarning faoliyatini tizimli ravishda tashkil etish.

3. Mahalla faollari uchun huquqiy savodxonlikni oshirishga yo'naltirilgan trening va seminarlardan foydalanish.

Shu bilan birga, tadqiqot jarayonida mahallaning ijtimoiy va huquqiy tizimdagi faoliyatini takomillashtirish uchun ba'zi muammolar mavjudligi aniqlangan. Xususan, ayrim hududlardagi mahalla faollari huquqiy bilim va malaka yetishmovchiligi sababli huquq-tartibot organlari bilan samarali hamkorlikni amalga oshira olmayapti. Bu esa fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishda ayrim qiyinchiliklarga olib keladi.

Xulosa va takliflar

Tahlillar natijasi shuni ko'rsatadiki, mahalla institutining jamiyatdagi huquq-tartibotni saqlashdagi o'rnini katta bo'lib, uning faoliyatini yanada takomillashtirish jamiyat xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu munosabat bilan, maqolada quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Mahalla va huquq-tartibot organlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish lozim. Bunday dasturlar mahalla faollari va huquq-tartibot organlari o'rtasida muntazam ravishda hamkorlikni yo'lga qo'yishni ta'minlaydi.

2. Mahalla faollarining huquqiy savodxonligini oshirish uchun maxsus o'quv kurslari tashkil etish zarur. Bu kurslar mahalla faollariga huquqiy bilimlar va ko'nikmalarni oshirishga imkon beradi, bu esa ularning huquq-tartibot organlari bilan samarali ishlashiga yordam beradi.

3. Mahalla institutining faoliyatini doimiy ravishda monitoring qilish va mavjud muammolarni aniqlash uchun tizimli ishlar olib borilishi kerak. Shu bilan birga, mahalla faoliyatini baholash uchun davlat va nodavlat tashkilotlari o'rtasida hamkorlik yo'lga qo'yilishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2017, 58
2. Karimov I.A., O'zbekiston yo'li: milliy taraqqiyot va demokratik islohotlar. Toshkent: O'zbekiston, 2005, 145-146 b.
3. Yuldashev B., Mahalla va huquqiy nazorat. Toshkent: O'zbekiston huquq nashriyoti, 2018, 120-122 b.
4. Abdullayev M., Mahalla institutining jamiyatdagi o'rnini. "Yuridik fanlar", 2019, №4, 57-59 b.
5. Usmonov A., Huquq-tartibot tizimi va mahalla. "Ijtimoiy masalalar", 2020, №6, 89-92 b.
6. Qodirov U., Mahalliy boshqaruv tizimining rivojlanish bosqichlari. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021, 176 b.
7. Baxtiyorov O., Mahalla va fuqarolar yig'ini faoliyatining huquqiy asoslari. "Huquq va taraqqiyot", 2022, №2, 75-78 b.